

A

SAAKNOMMER: CC 482/85

PRETORIA

1988-02-22 en 23

DIE STAAT teen:

PATRICK MABUYA BALEKA EN 21

ANDER

VOOR:

SY EDELE REGTER VAN DIJKHORST EN

ASSESSOR : MNR. W.F. KRUGEL

NAMENS DIE STAAT:

ADV. P.B. JACOBS

ADV. P. FICK

ADV. W. HANEKOM

NAMENS DIE VERDEDIGING:

ADV. A. CHASKALSON

ADV. G. BIZOS

ADV. K. TIP

ADV. Z.M. YACOOB

ADV. G.J. MARCUS

TOLK:

MNR. B.S.N. SKOSANA

KLAGTE:

(SIEN AKTE VAN BESKULDIGING)

PLEIT:

AL DIE BESKULDIGDES: ONSKULDIG

KONTRAKTEURS:

LUBBE OPNAMES

VOLUME 350

(Bladsye 19 998 - 20 036)

ANGELINE KEDIBONE MOGOTSI, d.s.s. (Through interpreter)

EXAMINATION BY MR BIZOS : Are you a widow and the mother of four children living at 833 Mqhayi, Bophelong? -- That is correct.

Are you now a manageress at a shop in Bophelong? -- Yes.

What was your work in 1984? -- I was a cashier at Metro Cash and Carry.

Were your four children dependent upon you at that time? -- Yes.

What were you earning at the time? -- R350,00. (10)

Per month? -- Yes.

What was your rent? That is in 1984? -- Plus-minus R70,00.

Did you in August 1984 get any notification that the rent was to be increased? -- Yes, I did.

Did you receive a written notice? -- Yes.

And by how much was the rent to be increased? -- By R5,90.

Your township Bophelong, did it - were all the house being filled with electricity? -- Yes, they were all electrified. (20)

Did these notices say what the increases are going to be used for? -- What was contained in that notice was just to say that the rentals are going to be increased by R5,90.

Did you go to pay your rent in August 1984? -- Yes, I paid it.

Were you told anything when you went to pay your rent? -- No, I was not told anything. I realised the difference on figures after having paid.

What difference in figures? -- The differende I became (30)

aware/...

aware of on my receipt it was written "arrears", which was about R50,00.

Were you in arrear or did you tender the whole amount that was owing for August? -- I had all the money that was due to them and paid it in. That is how I became aware of this mistake which referred to "arrears".

Did you raise the question with the people there? -- Yes, I questioned them about that.

And what were you told? -- What they told me was that this amount is money due to be paid as a deposit for (10) electricity. The further explanation was that from the money I had paid meant to be the rental, an amount of R50,00 was transferred to this what they call a deposit for electrification which then caused me to have an arrears on the rental of R50,00.

Did you protest about that? -- Yes, by saying to them it is surprising, at any rate I am not happy as a result of which the response from the clerks was well, we were also instructed like that.

Besides the R50,00 deposit for electricity, were you (20) informed or any further increase in any charges? -- The only increase that I knew about was about the R5,90.

How old were your children at the time? -- One of them is 20 now, which means in 1984 that one was 16.

Was that the eldest? -- Yes, that is the eldest one.

Did you hear anything about lodgers permits? -- Yes, I did.

What did you hear about that? -- That each and every child who is above the age of 21 or at 21 years of age, shall have to pay a lodgers permit of R10,00. (30)

Per/...

Per month? -- Yes.

How did you receive the increase of R5,90, the deposit and the prospect of possibly paying for your children once they reached the age of 21 paying lodgers permits? How did you receive all this? -- The one for the lodgers permit did not affect me much, because I did not have a child who was about that age. Therefore it was not immediately applicable to me, but what worried me the most and confused me and created a problem was this one about the increase of the rent, because of the fact that at that time already (10) I was finding it difficult to pay that present rent without the increase.

During August or towards the end of August, did you hear whether or not there was going to be a meeting?-- No, I did not.

Did you go to a meeting in August? -- Yes, I did.

Do you remember the date? -- Yes, quite well.

What date? --On the 29th.

Where did you hear about that meeting?

COURT : Does it matter? (20)

MR BIZOS : It does not matter really. Why did you go to this meeting? -- I went to this meeting because of having problems of my own about the question of the rental. I therefore felt that attending this meeting may be of the benefit to me in the sense that should we meet with these people may be they can give us a solution or solve our problems there.

Where was this meeting? -- Community hall.

Did you get there before it started? -- Yes.

Did you see any councillor that you knew before the meeting started? -- Yes, I saw them. (30)

Whom/...

Whom did you see? -- Mr Mahlatsi, Ramakgula, Mngcina, Sebokane en Mofokeng. Those were the people I knew from the councillors.

Were they all in the hall when you arrived there? -- And Mokoena. Some were in the hall and some were outside.

Where was Mr Mokoena? -- When I got into the hall he was outside.

Did you see anything that was unusual or untoward in relation to Mr Mokoena? -- He had a gun on him on his right.

COURT : On his body? -- Somewhere here on his body. (10)

MR BIZOS : When you got into the hall was it full of people? -- Yes, it was full.

What would you say about the age of the people there? The age group that the majority of the people belonged to? -- The people in the majority there were the grown-up people.

When you first got there, were there any policemen in the hall? -- No, there were no policemen in the hall.

Do you know Mr Johnny Motete? -- Yes, I know him.

Was he at this meeting? -- I do not know whether he was at this meeting, but I did not see him. (20)

Did he speak at this meeting? -- No, he did not.

Do you know whether he was in any way connected with the Vaal Civic Association? -- No, I do not know that.

Did she speak at this meeting?

COURT : The answer was no.

COURT ADJOURNS UNTIL 23 FEBRUARY 1988.

K1164

COURT RESUMES ON 23 FEBRUARY 1988.

ANGELINE KEDIBONE MOGOTSI, still under oath

FURTHER EXAMINATION BY MR BIZOS : Mrs Mogotsi, you told us that you knew Mr Johnny Motete but you did not know of his (30) association/...

association with the civic association. Prior to the troubles of 3 September 1984, did you know anything about the Vaal Civic Association in Bophelong? -- No, I did not know anything.

Let us come to the meeting of 29 August 1984. How did the meeting begin and who spoke? -- On request of councillor Motswari the meeting - councillor Mngcina the meeting was opened by Mr Motswari in a prayer.

And after the prayer what happened? Please tell us in your own words? -- After the prayer Mr Ramakgula then (10) made the opening remarks saying that he was happy to see such a big number attending a meeting and further said all those with grievances, this is now the time to say what their grievances are. I nearly forgot something. Just before him mentioning this, he announced to the meeting that he received a letter which was from the community in which letter it was indicated that the residents were not happy at all and therefore he was opening the meeting to the residents to air their views of dissatisfaction.

And what happened then? -- I raised my hand as a result (20) of which I was called to come forward and speak. Without a waste of time I went up and made mention of my experience which I in fact described as a miracle which I experienced at the time when I had gone to pay my rent, namely having taken the correct amount of money according to the permit. Immediately after paying this amount which was due I realised that there was an indication of my being on arrears, which resulted in my enquiring from the clerk who had written the receipt why .. (Court intervenes)

COURT : You told the meeting the story that you have told (30)
us/...

us yesterday. Is that correct? -- Yes, that is so.

MR BIZOS : Did you say anything about the rent increase? -- Yes, I had something to say.

What did you say about that very briefly? -- What I said about that to the meeting was that we have been notified about the increase of R5,90 on the rental and for the fact that we cannot even afford to pay the present rent without the increase. It is therefore going to be more difficult. I also had something to say about the R10,00 which had a bearing on the children of 21 years. That is the R10,00.(10) After having said all that I said about these three things, Mr Ramakgula got up and responded to me address.

What did he say? -- His response to that was that all those who approached me I told them not to pay the amount of R50,00 as a deposit.

Did he give any reason why he told these people that approached him personally not to pay? -- He did not give a reason.

How did the audience react to the statement of his? -- This resulted in some noise in this hall, during which(20) noise some words were uttered.

What words? -- People shouted "What do you mean? What about those who could not approach you? Some mentioning sick people and those who are not able to walk or reach him." Those were the words I heard in the noise which took place in the hall.

What happened whilst this noise was going on? -- The noise then was quiet, not really quiet in the sense that there was nothing being said, but the loudness of what was being said was sort of cooling off and at that time, just(30)

when/...

when people started speaking softly, the police entered the hall. When the police entered the hall the noise started again in which people were shouting "We do not want to speak to the police. We want to speak to you." It was thereafter then that Mr Mahlatsi got up and requested the police to leave. The police left. While the police were still busy leaving in that process before all of them left the room, the lights went off. After the lights went off it was so dark that one could not see, especially people like myself whose eyesight is not that good. In that darkness I heard(10) some gunshots being fired and there was some teargas. I left the hall running in the process of getting home. That is what I know.

This teargas, do you know where it came from? -- The police were present. Because of the fact that the police were present there, they were the people responsible for the teargas.

Are you able to say whether gas was used outside and it filtered through to the hall or whether any gas canister was shot into the hall? Are you able to say that? -- I do(20) not have that kind of evidence to say that this was fired into the hall. All I can say is that when I left the hall it was already affecting me, my throat.

As soon as the light went out, did you go out of the hall right away or did you just move around there in the hall?

MNR. JACOBS : Die getuie het gesê toe sy by die saal uitgegaan het het die traanrook haar geaffekteer en nie binne-in die saal dat sy daar rondgehardloop het nie.

HOF : Sy het nie gesê waar dit haar geaffekteer het nie. Sy het gesê "I heard gunshots and teargas was there." Dit(30)

is/...

is my nota. "I left the hall running for home." Wat my betref, mnr. Jacobs, lyk dit vir my of die gas haar geaffekteer het in die saal.

MNR. JACOBS : Die laaste sin wat sy gesê het is "All I can say is when I left the hall I was affected by the teargas."

MR BIZOS : My attorney's note is that "When I left the hall the teargas was already affecting me." I will try and clarify it. Where did the gas affect you? Whilst you were still in the hall or after you left the hall and you were outside? -- Inside the hall. (10)

Did you stay in the hall for a little while or did you go out as soon as the lights went out? -- I could not leave immediately when the lights went off, because I just could not see at all.

And when you came out, were there any people fighting or behaving in a riotous fashion? -- No, there was no time for that. Immediately when I came out of the hall, we were busy dispersing.

And did you see the police there?-- They were present.

What were they doing? -- Well, the policemen present (20) there had guns with them ready to act. I explained earlier that when I heard the gunshots I was still inside the hall.

I would like you to please tell his lordship and the learned assessor what was happening in your township after the meeting of the 29th? That is the 30th, the 31st, the 1st, the 2nd? What was happening? What were things like in your township? -- I would say the atmosphere was not good, because with the effect from the 30th, whenever one went out of the house, there was a policeman in sight or you would see children running and you see children being (30)

hit/...

hit.

By whom and with what? -- By the police using sjamboks.

Was there any apparent reason for this happening? --

No, I would not know about any reason causing that, because I was not with them at the beginning of the whole thing.

All that I would say is that whenever I looked out, I would see children being hit, but for what reason, that I am not able to tell.

What sort of age group were these people that you call children? -- With us a child will remain a child say from (10) 15 years to 20 plus. You call that a child.

COURT : How far does one go with the plus? -- Well, in my custom you only become an adult when you are already married staying at your own house.

So, from 15 up to married men and women? -- No, a grown-up person would always be referred to as an elderly person, but the ages I am estimating is between 14, 20, 22 and 25, at most 25. Those would still be referred to as children.

MR BIZOS : And how big were these groups that were being chased by the police? -- If my memory serves me well, (20) it was on three different occasions that I saw this happen. At one stage I remember seeing two boys with a yell being hit by the police.

And on the other occasions? -- On other occasions it was a matter of seeing children walking in different directions. Say you see children walking in that direction and come back running and you ask them what is happening, then they will make a report to you saying that we are being chased by the police and the soldiers.

I want to come to the night the 2nd to the 3rd. (30)

COURT/...

COURT : Just before we get to that. Could you just give me a day on which this happened? You have given us two instances now. The first one, the two boys and the one girl. On what day was that? -- I am not in a position to tell his lordship exactly on what day this happened. All I can say is, it was during the period after the meeting of the 29th until the 3rd. These things were happening during that period.

And the other occasion as well? You cannot give a date?
-- No. (10)

MR BIZOS : You mentioned two occasions. Were there only two occasions or were there more than two occasions when you saw this happening during this period? -- I remember exactly of three occasions that I saw the police hitting the children.

During this period? -- Yes.

During the night of 2 to 3 September, did you see or hear anything unusual? -- I became aware of certain things that were happening and I also heard some of the things that were happening.

Tell us something that you heard with your own ears (20) not other people that told you, which you saw with your own eyes? -- Is that during the night of the 2nd?

Yes? -- There was some noise during the night, as a result of which I went out to investigate what was happening.

I noticed that there was some smoke from two different directions. The big smoke I noticed with the light in the immediate vicinity was from the direction of the community hall.

COURT : When you say a light, does it mean a light as of a fire caused it?-- Yes, that is the light caused by the flames. This was in the direction of the community hall. The second(30) smoke/...

smoke that I became aware of at another point was in the direction of the beerhall.

Was there also a light? -- Yes.

And at what time was this? -- I did not check exactly on time as to what time it was, but I estimate it to have been between 09h00 and 10h00. It was not too late for us to go to bed.

MR BIZOS : Did you subsequently discover that these two buildings that you thought that this light was coming from were in fact destroyed? -- It is not that I got the impres- (10) sion that the two places were burning. All I am saying is that there was smoke and some flames in the direction of the beerhall and in the direction of the community hall. I was surprise, because I was trying to find out, thinking to myself now what could be burning, not necessarily meaning that those two places were on fire.

COURT : Counsel wants to know whether on a subsequent day possibly you investigated and found that it had been burnt down? -- Yes, the next day I came to know about that.

MR BIZOS : Did you go to work on the morning of 3 September (20) 1984? -- No, I did not.

Why not? -- It was not safe for me to leave my house to work leaving the children behind, because I had told my children not to go to school.

Why? -- I had heard about an incident that that morning some two boys were shot and they are dead.

Do you know of any decision taken at the meeting of the 29th which you attended to stay away on the 3rd or to go to a march on the 3rd? Was anything like discussed or decided on the meeting of the 29th? -- No, there was no (30)

such/...

such talks.

After the trouble started in the Vaal on 3 September, were there attempts by the community and the officials of the council or the board to try and restore normality in the area? -- I would say so, yes, because they wanted some people to whom they could speak.

Were people to whom they could speak chosen or appointed or selected or elected? -- People were elected.

Were you one of them? -- Yes, I was.

COURT : At the meeting? -- Yes, it was a meeting. (10)

Where was it held? -- At the NG Kerk.

At Bophelong? -- Yes.

And when was it held? -- If I still remember well, it was in October.

MR BIZOS : Was this committee given a name? -- Because of the fact that it was said ten people are to be chosen, then the ten were then named the committee of ten.

Were there any decisions about the payment of rent or non-payment of rent? -- No, there were no decisions.

COURT : Of the meeting or of the committee? -- I do not (20) know which was being referred to.

Answer both. Did the committee or the meeting decide on the rent? -- No, there were no decisions in respect of both.

MR BIZOS : Were there negotiations with any particular official? -- Yes, the ten people had some talks with one official.

Who was it? -- Mr Louw.

Did any mutual agreement or decision or was any mutual agreement of decision arrived at as a result of these negotiations? -- No, there was none, because he then said that (30)

he/...

he was going to call us again.

Did he call you again? -- The last time when we were there it was said that the rent has to be paid because of certain reasons which were mentioned by them, for instance one of the reasons being that the employees are to be paid. not meaning that the increased rent is to be paid. All they said was that the rent is to be paid.

Did your committee make any proposal as to how much rent should or ought to be paid? -- Yes, we made a suggestion which was in fact originating from the community. (10)

What was the amount? -- They had said that they would afford paying R30,00.

Was this communicated to the official? -- We mentioned that to the officials, as a result of which it was said by the officials that they are going to call us to meet again.

Did they call you to meet you again? -- No, since then we were never called again.

COURT : How many meetings were there with the officials? -- I remember of three meetings that I attended.

With Mr Louw? -- Yes. (20)

Only Mr Louw? -- No, the last meeting that I attended Mahlatsi and the others were also present.

K1165 KRUISONDERVRAGING DEUR MNR. FICK : Kan ons begin by hierdie laaste aspek. U sê u het drie vergaderings met Louw bygewoon? Die eerste vergadering, wanneer was dit? -- As dit die datum is, dit sal ek nie kan onthou nie, maar wat ek kan sê is dat hierdie vergaderings was gehou gedurende die tydperk van Oktober en Novembermaand.

1984? -- Ja.

Wat is op hierdie vergadering met Louw bespreek en (30)
besluit/...

besluit? -- Die eerste vergadering waarvan ek praat was na aanleiding van 'n versoek deur mnr. Louw dat daar tien persone gekies moet word saam met wie hy 'n samespreking kan voer. Dus het ons na die vergadering toe gegaan om te gaan hoor wat hy, mnr. Louw, wou gesê het aan die tien persone.

U het tog geweet dit gaan oor die huur wat nie betaal word nie? -- Ja, dit het ons goed geweet.

Het julle voor julle na mnr. Louw toe is op die vergadering waar julle aangewys is besluit wat julle vir mnr. Louw gaan sê oor die huur? -- Nee, daar was geen besluite (10) daar geneem nie. Ons het net daar vergader. Ons is gekies en dit was die einde.

Maar julle moes tog - julle is nou die verteenwoordigers van die mense van Bophelong, het julle nie besluit wat julle namens die inwoners van Bophelong gaan sê oor die huur nie? -- Nee, ons kon nie op enige besluite gekom het nie. Ons het laas mekaar gesien met die mense toe ons daar by die vergadering was en ons is gekies hier as die verteenwoordigers van die mense. Ons moes eers van Louw gaan hoor het wat Louw aan ons sê om te kan terugkom en met die mense te praat. (20) Eers daarna kon ons besluite geneem het.

En julle is toe nou by Louw en wat sê Louw vir julle? -- Wat hy aan ons gesê het was dat hulle bereid was om met ons samesprekings uit te voer. Hy gaan vir ons 'n datum gee wanneer om terug te kom, maar ons moet eers by die gemeenskap gaan en by die gemeenskap gaan hoor wat dit is wat die gemeenskap wil oordra. Dan moet ons dit daardie dag vir die vergadering kom sê.

Het mnr. Louw nie aan julle ook gemeld dat daar moet metodes gevind word hoe om hierdie geweld tot 'n einde te (30)

bring/...

bring in die woongebiede nie en daar moet 'n metode gevind word hoe die huur betaal gaan word? -- Eers by die tweede vergadering het mnr. Louw daarvan melding gemaak. Nie by die eerste een nie.

Maar het mnr. Louw nie vir julle gesê wat moet julle by die gemeenskap gaan uitvind nie? Dit is die probleme wat opgelos moet word en julle moet by die gemeenskap gaan hoor wat stel hulle voor hieroor nie? -- Ja, dit is wat hy gesê het.

En die hele doel van hierdie vergadering was om vrede(10) in die woongebiede tot stand te bring, soos u in u hoofgetuigenis getuig het?

HOF : Watter vergadering?

MNR. FICK : Hierdie vergadering met Louw.

HOF : Die eerste een of die tweede een?

MNR. FICK : Die eerste een? -- Nee, ek het nog nie van vrede gepraat nie. Ek sê die doel van hierdie vergadering daar was dat ons hierdie kwessie van die huur gaan bespreek sodat dit betaal kan word.

Het julle dit toe by mnr. Louw bespreek hoe julle (20) hierdie huur gaan betaal op die eerste vergadering? -- Nee, nie op die eerste vergadering nie.

Het mnr. Louw vir julle gesê wat moet julle by die gemeenskap loop uitvind? -- Mnr. Louw se woorde was by hierdie eerste vergadering "Ek het julle genooi om hiernatoe te kom om julle in te lig dat soos julle nou weet het die woonbuurtes se lewe nou verander. Dit is nie soos voorheen nie. Nou wil ek hê julle moet teruggaan na die gemeenskap toe in die woonbuurtes en die mense se griewe daar gaan kry en dan terugkom na my toe, dan sal ons daarvan praat, sowel as (30)

die/...

die kwessie van die huur. Ons is bereid om dit met julle te bespreek."

Is op hierdie eerste vergadering wat julle met mnr. Louw gehad het Oktober/November 1984 enigsins verduidelik waarom die huur verhoog is?

HOF : As ons nou hiermee klaar is, waar is ons dan? As ons nou al die vergaderings uitgepluis het, waar is ons dan? Ons is eintlik besig met 'n ondersoek om te bepaal wat die oorsake is van die onluste en wie daar agter sit. Is dit nie? So, hier is ons nou al verby die onluste. Ek meen (10) 'n mens kan sekerlik daarvoor vrae vra, maar myns insiens is dit nie nodig om elke vergadering so uit te pluis nie. Kry die kern van die ding.

MNR. FICK : Ek stel aan u dat by hierdie vergadering het mnr. Louw aan u verduidelik waarom die huur verhoog is, hoekom dit nodig was dat die huur verhoog is? -- Nee, hy het ons nie redes gegee nie.

Êrens tydens hierdie onderhandelingsproses met mnr. Louw in daardie periode, het julle ook met die VCA vergader? -- Ek self het nog nooit met die VCA 'n vergadering gehad nie. (20)

Om enige misverstand uit die weg te ruim, hierdie komitee van tien lede van Bophelong, het hulle ooit met die VCA gaan vergader na die onluste? -- Dit is juis my antwoord op die vraag. Ek kan my nie voorstel dat ek ooit 'n vergadering bygewoon het waar VCA betrokke was nie.

Maar is dit nie so dat die VCA het 'n vergadering gereël in Boipatong en dat julle komitee en ander komitees van ander gebiede het almal daar gaan vergadering hou saam met die VCA nie? -- As daar so 'n vergadering gehou was, was ek ongelukkig nie teenwoordig nie. (30)

HOF/...

HOF : Weet u daarvan? -- Nee, ek het nie daarvan gehoor nie.

MNR. FICK : Het nie een van die komiteelede vir u gesê "Kyk, ons gaan Boipatong toe, daar is 'n vergadering wat ons met die VCA moet gaan hou oor die huurkwessie" nie? -- Nee.

Ken u mnr. Abinart Phali? -- Baie goed.

Was hy een van die lede van die komitee van Bophelong?
-- Ja.

Sy getuienis voor hierdie hof was dat julle komitee het saam met die komitees van die ander gebiede gaan vergader in Boipatong met die VCA waar julle hierdie saak bespreek (10) het? -- As daar so 'n vergadering gehou was weet ek nie van so 'n vergadering nie. Ek het nie die vergadering bygewoon nie en as u miskien wil, kan u vir my vertel wat daar gebeur het, maar ek weet nie daarvan nie.

Weet u of daar komitees van die ander gebiede, soos Sharpeville en Boipatong ook aangestel is in verband met die huurkwessie? -- Ja, ek weet daarvan.

Het u saam met hulle vergader op enige stadium? -- Ons was saam gewees met Boipatong se komitee. waar ons vergader het by mnr. Louw. (20)

HOF : Net die twee van julle? -- Ja.

MNR. FICK : En Sharpeville se mense, weet u of hulle ooit met mnr. Louw vergader het? -- Ja, ek weet daarvan, want wat gebeur het is die volgende. Partykeer as ons net uitkom van mnr. Louw af, dan het hulle opgedaag en dus ingegaan na hom toe. Of partykeer net anders om. As hulle uitkom gaan ons in.

Die getuienis voor hierdie hof sover, stel ek aan u, is dat u en Sharpeville en Boipatong se mense elke keer saam na mnr. Louw toe is en saam vergadering gehou het? -- Nee, (30)

dit/...

dit het net een maal gebeur dat ons saam met Boipatong gelyktydig by Louw ingegaan het. Nie saam met Sharpeville se mense nie.

Het mnr. Louw op enige stadium by enige vergaderings wat u by was dit duidelik gemaak maar die huurverhoging is af, die mense moet net die normale huur betaal. Dit is al wat gevra word? -- Ek het dit nog nooit met my ore gehoor nie.

U sien, dit is ook wat die getuie Phali vir hierdie hof gesê het in volume 345 bladsy 19 695 tot 6. Hy het ook gesê dat mnr. Louw het vir hulle gesê dat op 18 September 1984(10) is die verhoging al geskrap? -- Sover ek mnr. Phali ken moet sekere dinge aan hom getolk word. Hy is nie 'n geleerde persoon nie. As ek dit sê, sê ek hy kan nie eers sy eie naam skryf nie. Hy was nog nooit op skool gewees nie.

Het julle van Bophelong of die mense van Boipatong wat u sê wat op 'n stadium saam met u by mnr. Louw was, die griewe al aan mnr. Louw oorgedra? -- Ja, ons het.

Wat het daarvan geword? Wat het mnr. Louw gemaak omtrent die griewe wat julle vir hom van vertel het? -- Hy het dit nie onderskat nie. Hy het net gesê dinge word reg gestel(20) deur dit te bespreek. Ek sal julle weer laat kom dat ons daarvoor kom praat.

Het hy notas geneem van julle griewe? -- Partykeer ja, partykeer nie.

Het julle self notas geneem van julle griewe en neergeskryf wat julle aan mnr. Louw gesê het? -- Die dag toe ons die griewe aan mnr. Louw gaan gee het, was dit op skrif uiteen gesit. Ek kan net nie onthou of die persoon wat dit aan hom oorhandig het, 'n afskrif daarvan teruggehou het nie.

Waar het julle hierdie griewe op skrif gestel voordat(30)

julle/...

julle na mnr. Louw toe is? -- Omrede die griewe van die mense die verhoogde huur bevat het, terselfdertyd terwyl hulle daar gepraat het daarvan, wat die griewe was, het ons dit neergeskryf.

By mnr. Louw? Die vergadering met die gemeenskap? -- Nee, waar ons met die gemeenskap vergader.

U sien, ek wil aan u stel, hierdie kwessie van die griewe wat u gaan oordra aan mnr. Louw en dat hy sou gesê het hy sal dit terugvat na die raad toe en daaroor sal besluit, is vals, dit het nooit gebeur nie? U sien die heer Phali het(10) dieselfde ding as u probeer sê, maar daar is nou 'n probleem. Phali het nooit vir die hof gesê dat julle het met skriftelike griewe daar aangekom nie. Hy het gesê julle het dit genoem vir mnr. Louw, mnr. Louw het dit neergeskryf, hy het dit teruggelees aan julle en gesê nou moet julle dit self ook neerskryf sodat julle dit ook het. -- Dat hy vir ons iets oorgelees het wat oorspronklik van ons af gekom het en vir ons weer 'n opdrag gegee het om dit te skryf? Is dit wat u sê?

Hy sê u het die griewe genoem, mnr. Louw het dit neer-(20) geskryf en vir julle gesê - hy het dit oorgelees en vir julle gesê julle moet dit ook neerskryf sodat julle ook die griewe het? -- Daar bestaan nie so iets nie. As ek dit miskien verder mag verduidelik.

HOF : Ja? -- Nee, dit is nie reg nie. My verdere verduideliking daar is dat die gemeenskap stuur ons na mnr. Louw toe om die griewe aan hom te gaan oordra. Terwyl hulle dit noem daar is ons verplig om dit neer te skryf wat die mense gesê het en ons moet dit wat ons neergeskryf het aan mnr. Louw oorhandig, want andersins as ek nou mondelings (30)

aan/...

aan mnr. Louw moet noem wat die mense se griewe was, is dit moontlik dat ek my eie dinge ook sal by sê. Om dit te vermy moet ons dit eintlik aan die gemeenskap wys dat dit neergeskryf is.

Wie was die komitee van tien se voorsitter of segsman?

-- Mnr. Phali sal ek sê was die segsman of voorsitter van die komitee. Ek sal hom bestempel as h voorsitter, nie as h segsman nie, want elkeen het gepraat.

MNR. FICK : U sê vir die hof daar is drie keer met Louw gepraat deur julle komitee. Op watter vergadering het julle die (10) eerste keer vir hom gesê van die gemeenskap se eis dat daar net R30,00 huur betaal moet word? -- Dit is by die tweede geleentheid.

HOF : Hoe het julle by die R30,00 uitgekom? -- Ons het probleme gehad. Ons was nie in staat om hierdie geld te bekostig nie. Glad nie.

So, julle het glad nie gekyk na wat die uitgawe sou wees van die raad om sy bedrywighede aan die gang te hou nie? -- Dit was h bietjie moeilik gewees vir ons om die raad se uitgawes te kan insien, omrede die huis waar ek woon byvoorbeeld(20) behoort aan die raad en indien daar enigiets verkeerd gegaan het, al kan ek dit gaan rapporteer by die raad, sal ek dit nogtans self moet regmaak. Dit wil sê ek het die uitgawe daarvoor gehad.

Die paaie en die water? -- Ek wil nie eers daarvan praat nie. Dit is nou die paaie. Daar is nie eintlik h plek vir h mens om te beweeg in daardie paaie van daardie lokasie nie. Ons weet daarvan dat water betaal word. Ja, h mens moet betaal vir die water.

Wat kos dit die raad om water te verskaf? -- Nee, dit(30)

sal/...

sal ek glad nie weet nie.

Is ek reg as ek sê dat die R30,00 eenvoudig uit die lug gegryp was? -- Nee, dit is nie sommer uit die lug gegryp nie. Ons het alreeds besef dat ons nie die geld van die huur kan bekostig nie.

Wanneer laas het u R30,00 per maand betaal voor September? Wanneer laas was u huur so laag soos R30,00? -- Om en by 1981. Nee, 1978/77/79 in daardie tydperk, daar rond.

En toe het u verdien hoeveel? -- Dit was minder as R100,00. (10)

Per maand? -- Ja.

So, u standpunt is die huur moet dieselfde bly soos in 1977 tot 79, maar u salaris kan maar meer as drie keer verdubbel? -- Die probleme waarin ek verkeer het op daardie tydstip tot op die huidige oomblik is eintlik die rede wat sê dat ek R30,00 moet betaal.

Wat sal u sê as daar betoog sou word deur een of ander advokaat in hierdie saak dat die bedrag van R30,00 'n belaglike bedrag was wat daar gestel was sonder dat daar enige verwagting was dat dit aanvaarbaar sou wees vir die owerheid? -- (20) Die vraag is nie vir my duidelik nie.

Sê nou 'n advokaat sê vir my aan die einde van hierdie saak dat die R30,00 was 'n belaglike bedrag wat julle geweet het die owerheid sou nooit aanvaar nie, wat sou u antwoord op so 'n argument wees? -- Dit is die rede hoekom die owerhede genader was met hierdie bedrag en die owerhede het nie gesê dat hulle dit nie aanvaar nie. Die owerhede het gesê dinge moet bespreek word, daar moet samesprekings wees en dus het ek verwag dat daar samesprekings uitgevoer gaan word. Ek het dus nie dit goed gedink om dit so te oorweeg wat die antwoord (30) dan/...

dan sou wees indien so 'n vraag gevra word nie.

HOF VERDAAG.

HOF HERVAT.

ANGELINE KEDIBONE MOGOTSI, nog onder eed

VERDERE KRUISONDERVRAGING DEUR MNR. FICK : Mevrouw, u was 'n kassiere gewees in 1984? -- Ja, dit is so.

U was tog bewus daarvan dat gedurig gaan die pryse van goed op, dit word duurder? -- Ja, ek was op hoogte daarvan. Ek het dit gesien.

Dan het u tog goed geweet dat as u nou kom met 'n eis dat die huur teruggaan na sewe jaar terug se huur, sal dit (10) nooit gedoen kan word nie? -- Ek het redes gehad hoekom ek dit so verwag het. Ek het nie daaroor besluit of dit nou reg sal kom of nie.

Dit is nie die vraag nie. Die vraag is u het geweet dat hierdie eis kan nooit aan voldoen word nie, dit is 'n onmoontlikheid? -- Nee.

Het u gedink waar gaan die raad die geld kry om nou op te maak vir die verskil in die huur wat nou net verlore gaan? -- As ek mag verduidelik. Ek het nie daaraan gedink nie, maar ek sal dit graag wil verduidelik hoekom ek nie daaraan (20) gedink het nie.

HOF : Ja? -- Die eerste wat ek aan gedink het dat dit nie moontlik nodig sal wees dat die raad nog 'n tekort moet hê aan geld nie is omdat die huurgeld wat ons destyds betaal het, wat nie deur die raad spandeer was op enigiets daar op die huis nie en as daar iets verkeerd gegaan het met die huise dat ons self die uitgawes daarvoor moes betaal het, het ek toe beseft dat dit nie 'n tekort sal veroorsaak nie.

MNR. FICK : Net 'n laaste vraag hieroor. Het dit nie by u opgekóm dat daar nie reparasies gedoen word nie, omdat die (30) geld/...

geld in elk geval te min was om dit te doen nie? -- Nee, ek het nie daaraan gedink nie.

In u komitee van tien van Bophelong het hulle na die eerste vergadering met die komitee van Boipatong of 'n komitee van Sharpeville samesprekings gevoer? -- Nee, ek was nog nie by so 'n vergadering gewees nie.

U sien, die getuienis voor hierdie hof was dat Sharpeville en Boipatong se mense het met dieselfde identiese eis gekom dat die huur moet afgaan na R30,00 toe? -- Dat hulle ook met so iets gekom het? (10)

Ja? -- Al het hulle ook met dit gekom, maar die drie van ons het nog nie bymekaar gekom om dit te bespreek dat dit die bedrag is wat mense moet betaal nie.

Ek stel aan u die getuienis wat u hier gegee het oor die samesprekings met mnr. Louw en wat daar sou plaasgevind het is vals? -- Hoekom sê u so?

Die tien persone wat van Bophelong gekom het by mnr. Louw het hom onder die indruk gebring dat dit is die Bophelong Civic Association wat daar met hom praat? -- U praat van 'n ding wat aan u gesê is. Ek praat van 'n ding waarin ek self (20) betrokke was.

HOF : Ontken u dat mnr. Louw die indruk by julle kon gekry het dat julle die Bophelong Civic Association verteenwoordig? -- Ons het met hom daar gepraat as 'n komitee van tien (committee of ten soos die getuie dit noem) en daar bestaan nie so iets soos Bophelong Civic Association nie.

MNR. FICK : En ek stel dit aan u verder dat u het gekom by mnr. Louw met die eis in Oktober 1984 by 'n vergadering dat u en die mense van Boipatong en die mense van Sharpeville dat die huur moet afkom na R30,00 toe? -- Toe ons met (30)

mnr. Louw/...

mnr. Louw gepraat het, het ons nie aan hom gesê dat die huur af moet kom na R30,00 nie. Ons het aan mnr. Louw gesê dit is die voorstel van die gemeenskap dat die huur R30,00 moet wees.

En ek stel dit aan u mnr. Louw het daar vir julle gesê "Maar die huurverhoging is op 18 September al afgeskaf. Daar is nie meer 'n huurverhoging nie, maar julle moet net die bestaande huur betaal"? -- Wanneer het hy dit gesê, sê u? --

Op die vergadering êrens in Oktober 1984? -- Daar is nie so iets nie. Wat ek wel van weet is dat ons samesprekings(10) met mnr. Louw was nie voltooi nie.

Ek stel dit aan u dat mnr. Louw het op daardie vergadering ook vir julle gesê "Maar hierdie eis van R30,00 is 'n onmoontlike saak. Die raad kan nie sy bedrywighele voortsit as hy net R30,00 per maand huur moet invorder nie"? -- Daar is nie so iets nie. Ek sal dit ook verduidelik hoekom ek so sê. By ons laaste vergadering wat ons gehad het met mnr. Louw was daar besluit gewees dat ons nou by die volle raad sal moet kom en dit met die volle raad bespreek. Met ander woorde sê ek dat daar niks is wat mnr. Louw aan ons gesê (20) het nie.

Is dit nie ook so dat na hierdie onderhandelings wat u mnr. Louw gehad het, is daar deur die raad kennisgewings uitgestuur na al die inwoners, elke inwoner in die gebied en waarin gesê is wat die bestaande huur is wat hulle moet betaal? -- Selfs hy, mnr. Phali, weet nou nog nie wat die bedrag is wat hy veronderstel is om te betaal as hulle nie.

ASSESSOR (MNR. KRUGEL) : Verwag u dat dit nog dieselfde sal wees in 1984 as wat dit nou is? -- Soos ek alreeds gesê het, ek het verwag dat ons versoek van hoeveel die huur moet wees(30)

aanvaar/...

aanvaar gaan word.

MNR. FICK : Kry julle nie nog steeds elke maand kennisgewings van die raad, rekenings, wat julle moet betaal en wat geïgnoreer word nie? -- Nee, glad nie. Ek kry dit glad nie.

HOF : U het nie betaal sedert September 1984 nie? -- Nee, ek het nog nie betaal nie.

MNR. FICK : Het u of u komitee al gaan uitvind by mnr. Louw wat is aan die gang? -- Nee, ons het nog nie.

Hoekom nie? -- Ek kan eintlik sê die komitee bestaan nou nie meer nie. Ons was gekies net vir daardie tyd. (10)

Is dit nie so dat u weier om enigsins huur te betaal net omdat die raad nie sy weg oop sien om die huur af te bring na R30,00 n maand nie? -- Nee, ek het nie so besluit nie.

En die ander rede waarom u nie wil betaal nie is u wil nie hê die raad moet funksioneer nie, u wil hê die raad moet tot niet gaan? -- Nee, wat ek van weet is dat ek was gekies om met die raad te gaan praat en die raad het vir my gesê dat hulle my weer laat weet dat ons verder kom praat. Dit is dan nie regverdig vir my om te sê dat ek geweier het (20) om te betaal omdat hulle nie die huur verminder het nie, want hulle het my nog nie gesê dat hulle weier om dit te doen nie.

n Laaste stelling oor die huur. Julle eis dat die huur afgebring moet word, die onmoontlike eis, na R30,00 per maand, het julle gemaak omdat julle geweet het die raad sal nie daaraan toegee nie en dan weet julle julle kan op dié manier die raad onwerkbaar maak? -- Nee, ons het dit nie geweet nie.

Ek gaan met u na die vergadering van 29 Augustus (30)

1984/...

1984. Waar in hierdie saal het u gaan sit? -- n Vierde ry van voor af as ek reg is.

In die middel of aan die kant van die saal of waar? -- In die middel.

Die saal daar waar die gehoor sit, het hy paadjies wat loop van die voorkant na die agterkant toe of het hy geen paadjies nie of hoe werk die ding? -- Ja, daar is twee paadjies.

HOF : Loop dit vanaf die verhoog tot heel agter? -- Ja.

En nou tel u nie die paadjies aan die kante teen die (10) mure nie of is daar nie paadjies nie? -- Dit hang af. Kyk, dit is los stoele waarvan ons praat. Dit hang af hoe die mense die stoele daar geplaas het. Dit kan wees dat hulle die stoele weggeskuif het vanaf die muur. Dit wil sê dit los n spasie daar wat n mens kan gebruik om verby te kom, maar normaalweg is daar net twee paadjies.

Normaalweg is die stoele teenaan die muur geskuif en is daar in die middel van die saak twee paadjies wat af kom? -- Ja.

MNR. FICK : Toe u by hierdie saal aankom, was daar enige (20) polisie? -- Buite het ek die polisie gesien, ja. Dit is met my aankoms, maar hulle was nie baie nie.

En het hulle maar net daar rond gestaan, was hulle op die perseel of buite die perseel of wat het hulle gemaak? -- Nee, daar is mos nie n perseel daar nie. Hulle het net daar by die bome gestaan.

Was daar enige raadslede al by die saal toe u daar kom? -- Ja, daar was.

Was hulle almal buite? -- Toe ek die saal binnegegaan het, was daar van die raadslede op die verhoog en van hulle(30) was/...

was nog buite.

Op watter stadium het dié wat buite was ingekom? -- Hulle het almal binnegekome dié wat ek gesien het voor die gebed begin het. Die enigste persoon wat heen en weer daar beweeg het, was Jan. Dit is nou Mokoena.

Was raadslid Mokoena een van die mense wat buite was of het u hom binne-in die saal gekry toe u inkom? -- Met my binnekoms in die saal vind ek hom in die saal.

Waar was hy binne-in die saal? Op die verhoog? -- Ja, op die verhoog. (10)

Is dit waar jy hom die eerste keer gesien het? -- Ja.

Het hy gesit tussen die ander raadslede? -- Hy het nie gesit nie. Hy het net met hulle daar gepraat.

En toe, wat word toe van hom? -- Hy het 'n rukkie daar vertoef en weer uitgegaan. So het dit aangegaan dat hy 'n rukkie daar uitgegaan het en weer teruggekeer het.

Gedurende die hele verloop van die vergadering? -- Nee, ek het nie veel ag op hom geslaan nie. Ek het hom net gesien voor die vergadering begin het.

Nee, ek verstaan nie wat u nou sê nie. -- Ek bedoel (20) ek het nie die hele tyd gekyk na wat hy gedoen het nie. Voor die vergadering begin het, het ek wel gesien wat hy doen daar, naamlik dat hy op en af beweeg. Dit is voor die gebed.

En toe die vergadering begin het? Was hy binne of was hy van die mense wat buite was? -- Ek het alreeds vir die hof gesê dat hy in en uit gegaan het. Aan die begin van die vergadering kan ek nie sê waar presies hy was nie.

Hoekom nie? Jy het dan gekyk hy kom in en uit. Dit was vir u snaaks. U getuig eintlik daarvoor? -- Ek het hom gesien soos 'n persoon wat aan my bekend was, maar ek het hom nie (30)

onder/...

onder observasie gehou wat hy doen nie. Ek het net gesien hy is daar.

Het daar gedurende die vergadering mense op en af geklim op die verhoog? -- Sommer gewone mense?

Raadslede? -- Ek het dit nie gesien nie.

U sou dit gesien het as dit gebeur het? -- Indien ek opgelet het dat hulle dit doen, sou ek.

U het vir die hof gesê dat u het 'n vuurwapen gesien by raadslid Mokoena? -- Ek het dit gesien.

Wat se wapen was dit? -- Ek het nie 'n goeie kennis (10) van wapens, vuurwapens nie, maar al wat ek sê is dit was 'n vuurwapen.

U sê u het dit aan sy regterkant gesien. Waar was die vuurwapen gewees? Hoe was hy hier in sy regterkant? -- Aan sy heup aan die kant.

Aan sy lyf? -- Ja, hier soos ek aandui meer na die heup toe.

HOF : In die sy bokant die heup.

MNR. FICK : Het hy hom in die gordel ingedruk gehad, het hy hom in 'n skede gehad, 'n "holster" of waarin het hy hom(20) gehou? -- Die persoon het 'n baadjie aangehad en vanwaar die wapen sigbaar was, dit is die punt wat ek gesien het, was die wapen gewees en nie iets waarin dit gesteek was nie.

HOF : Kan ek net duidelikheid kry. Was die wapen in iets of was die wapen oop en bloot heeltemal? -- Ek sê hy het 'n baadjie aangehad. Ek kon gesien het dat dit 'n vorm van 'n vuurwapen was onder die baadjie, maar die heel onderste punt van die vuurwapen wat uitgesteek het, kon ek nog sien dat dit wel 'n vuurwapen was.

Bedoel u steek uit onder die baadjie uit? -- Ja. (30)

As/...

As ek van h baadjie praat praat ek nie van h normale baadjie soos u h baadjie ken nie, maar dit was iets in die vorm van h baadjie wat mense dikwels gebruik vir die winter. Dit is soortgelyk aan h bosbaadjie met die wollerige voering aan die binnekant.

Soos h "lumberjacket"? -- Nee, nee, dit is nie h "lumber-jacket" nie, maar dit is h gewone baadjie korter as h normale baadjie met die wol aan die binnekant.

Het u dus net die punt van die vuurwapen gesien onder die ding uitsteek en verder was die ding bedek deur die baadjie?(10)
-- Ja.

MNR. FICK : Was raadslid Mokoena die enigste raadslid wat h vuurwapen gehad het? -- Ek het net hom gesien.

Was dit al wat vir u buitengewoon was, naamlik - ten opsigte van raadslid Mokoena - die feit dat hy h vuurwapen gehad het? -- Ek het net die vuurwapen gesien en niks anders nie.

Was daardie vuurwapen ooit gebruik of uitgehaal onder die baadjie? -- Nee, ek het hom nie gesien dit gebruik nie. Hy het dit nie gebruik nie. (20)

As iemand in hierdie hof beweer het dat raadslid Mokoena het by die vergadering die vuurwapen uitgehaal en op mense gerig, wat sal u daarvan sê? -- Waar? Binne-in die saal?

By die vergadering? -- Ek het dit nie gesien gebeur nie.

En as iemand anders beweer in hierdie hof dat raadslid Mokoena het nooit van daardie verhoog afgeklim nie totdat dit donker geword het in die saal? -- Dan vertel daardie persoon leuens.

En as iemand anders beweer het dat die raadslid (30)

Mokoena/...

Mokoena het op en af op die verhoog heen en weer geloop met die vuurwapen hier in sy sy? --Dit is 'n leuen. Hy het in en uit beweeg.

Toe u na die vergadering toe gegaan het, wat was u gevoel teenoor die raadslede? Was u taamlik kwaad vir hulle? -- Toe ek daarheen gegaan het, was dit met die oog daarop om te gaan hoor wat die mense sê. Nie dat ek soveel kwaad was vir hulle nie, maar dit sou afgehang het van wat ek dan daar gehoor het by hierdie vergadering, dat ek nou moet besluit of ek kwaad is vir hulle of nie. (10)

Ek dink u is nie heeltemal eerlik met die hof nie. Toe daar gevra is wat is die mesne se griewe, toe is u die een wat opstaan en begin praat? -- Ja, dit is heeltemal reg, maar dit is nie omdat ek kwaad was nie. Ek het soontoe gegaan om te gaan hoor wat sê die mense. Hier word ons nou uitgedaag deur die mense om na vore te kom en te sê wat ons probleme is en die rede dat ek daar was en dat ek wel probleme gehad het het my fluks gemaak om op te staan. Dus was ek fluks gewees om vir die mense te sê waarvoor ek daar was.

Het u nie daar op die vergadering gesê maar die raads-(20) lede verhoog die huur, u hardloop rond om uit te vind wat aangaan met die raadslede, daar is 'n groot verwarring oor die verhoogde huur, en hulle doen niks om vir die mense te sê waaroor gaan dit nie? -- Ek het iets in daardie lyn gesê, maar ek sal dit graag wil regstel, want dit is nie direk presies soos u dit nou stel nie.

Hoe het u gesê? -- Ek het gesê in die eerste plek is dit nie 'n kwessie daarvan dat hierdie menere wat hier sit nie daarvan weet dat in die lokasie 'n verwarring is nie. Die volgende ding wat ek gesê het was daar is sekere gelde (30)

wat/...

wat van ons daar geëis is. Ons moes R50,00 betaal het, wat ons nie eers van weet waarvoor dit was nie. Dit het ons deurmekaar gemaak. Die volgende ding wat ek gesê het is, dit is nie lank dat hulle vir ons die R50,00 laat betaal het nie. Nou kry ons kennisgewings dat die huur met R5,90 verhoog word. Toe ek gepraat het van mense wat heen en weer sal moet hardloop om uit te vind, het ek die volgende bedoel. Dat ek nou vir my buurvrou sal gaan vra wat het met jou gebeur? Het hulle van jou ook dieselfde geld geëis of wat is die posisie? Dan sal my buurvrou ook by ander mense kan probeer(10) verneem in die ander straat wat van hulle geword het. Dit is die verwarring waarvan ek gepraat het. Die verwarring was, ek kom by die eerste vrou wat vir my sê kyk, hulle het van my R50,00 gevat en hoeveel het jy betaal? Dan sê ek vir die vrou ek moet gaan betaal vir my twee kinders se permitte. Die derde vrou sê nee, ek moet die R5,90 gaan betaal.

ASSESSOR (MNR. KRUGEL) : Maar dit sal mos nou nie waar wees as u vir haar sê u moet gaan betaal vir die kinders se permitte nie? -- Nee, dit lyk vir my ons verstaan nie mekaar nie.

Ek sê byvoorbeeld ek gaan na 'n ander persoon toe en sê (20) kyk, hulle het van my R50,00 gevat en dan sê daardie persoon jy praat van R50,00. Dit word van my verwag dat ek twee kinders se permitte moet betaal. Dit sal sê plus die R50,00 wat ek moet gaan betaal. Dit is die op en af beweging waarvan ek praat.

MNR. FICK : Ek stel dit aan u u was baie kwaad vir hierdie raadslede. U het daar vir die gehoor gesê hulle moet nie luister na hierdie mense nie, hulle is 'n klomp skelms? -- Kyk, ek is 'n ouer, 'n moeder van vier kinders wat ek moet opvoed. Ek is 'n persoon wat 'n huis huur. As ek nou na (30)

'n/...

h vergadering sal gaan en vir die gemeenskap sal sê dat hulle nie na die raadslede moet luister nie, maak dit nie sin nie. Na wie wil ek hê moet hulle luister as hulle nie na die raadslede luister nie? Moet hulle na my luister? Sal hulle ooit na my luister?

Na u het h ander dame ook gepraat. Is dit reg? -- Na ek gepraat het, het Ramakgula daarop geantwoord en daar was nie h vroumens wat onmiddellik gepraat het na ek gepraat het nie.

Behalwe u en Ramakgula het enigiemand anders op hierdie (10) vergadering gepraat? Ek praat nie van die klomp mense wat geskreeu het nie. Ek los hulle uit. -- Daar is h manspersoon wat na die verhoog toe was. Op daardie stadium was die vergadering nie meer rustig gewees nie. Om daardie rede sal ek nie weet wat daardie persoon se toespraak was nie.

HOF : Was hy op die verhoog? -- Ja, hy was.

MNR. FICK : Het hy probeer praat? -- Ja, hy wou gepraat het.

Maar hy kon nie? -- Ek het nie gehoor wat die persoon gesê het nie.

HOF : Het dit gelyk of hy praat maar u kon hom nie hoor (20) nie weens die lawaai? -- Ja.

MNR. FICK : Op dit wat u op die vergaderig gesê het omtrent die griewe, wat het Ramakgula te antwoord gehad? -- As ek reg is het ek hier aan die hof verduidelik dat Ramakgula se antwoord daarop was dat hy vir die mense gesê het wat hom genader het om nie te betaal nie.

Is dit al wat Ramakgula gesê het? -- Wat h mens kon hoor, ja. Al wou hy verder gepraat het of iets verder gesê het as dit, maar daar was toe h geraas gewees.

U het vier rye van voor af gesit en so groot was die (30)

lawaai/...

lawaaï, u kon niks gehoor het nie? -- Dit wat ek nou net vir die hof aangehaal het, is wat ek goed gehoor het. Die res het ek nie gehoor nie.

En as iemand anders beweer dat Ramakgula sou nie hierdie gesê het dat die mense wat by hom was hoef nie R50,00 te gaan betaal nie, maar Ramakgula het gesê die mense met probleme kan na sy huis toe kom om te kom uitvind wat aangaan. Wat sê u daarvan? -- Dit is nie so nie. As ek dit verder mag verduidelik hoekom ek dit so sê?

HOF : Ja? -- Ek sê by daardie tydstip het ons nie gepraat (10) van die normale probleme wat 'n mens na kon verwys het as normale probleme nie, maar op daardie huidige oomblik het ons daar gelde bespreek wat van ons deur die kantore geëis was. So, ek kan nie sien van watter probleme hy nog kon gepraat het, behalwe dit nie.

MNR. FICK : U edele, net vir u eie doeleindes. Dit is in volume 63 bladsy 3 324. Daar het my geleerde vriend die stelling gemaak dit is wat Ramakgula sou gesê het. Nou wil ek aan u 'n ander weergawe stel en hoor wat sê u daarvan. Ramakgula sou gesê het op die vergadering, nie dat die (20) mense nie die R50,00 hoef te betaal nie, maar hy het vir dié gesê wat by hom was "Man, julle hoef volgende maand se huur nie te betaal nie"? -- Nee, nee, nee, glad nie. Miskien kon hy dit gesê het by sy huis, nie by hierdie vergadering nie, nie op hierdie dag van die vergadering nie. Dit het hy nie gesê nie.

HOF : Wat is nie gesê nie? Wat is die stelling?

MNR. FICK : Dat Ramakgula sou gesê het vir die mense wat by sy huis gekom het dat hulle hoef nie die volgende maand se huur te betaal as hulle die R50,00 betaal nie. -- Ja, (30)

dit/...

dit kon hy by sy huis gesê het. Nie by hierdie vergadering nie.

Die stelling is hy het by die vergadering gesê, hy het vir die mense by die huis dit gesê? -- Wie dit ook al sê vertel leuens, want Ramakgula het by hierdie vergadering gesê dat die mense wat my genader het by my huis omtrent hierdie geld, het ek aan hulle gesê dat hulle dit nie hoef te betaal nie. Dit is wat hy gesê het.

Hierdie verwysing is volume 345 bladsy 19 708. U sê vir die hof daar het toe na Ramakgula gepraat het, was daar (10) 'n deurmekaarspul in hierdie vergadering. Is dit reg? -- Ja, dit is wat gebeur het.

En ek stel dit aan u dit is die rede hoekom die polisie ingekom het. Hulle het daar buite gestaan, hulle weet nie wat hier aangaan nie, hulle hoor net 'n groot lawaai en toe kom hulle in die saal in? -- Dit is nie korrek nie. Daar was wel 'n geraas gewees, maar toe die mense weer die geraas gelos het en weer normaal begin word het, was toe dat die polisie eers daar gekom het, maar nie tydens die groot geraas nie.

Ek stel dit aan u, u is die eerste getuie wat dit vir (20) die hof vertel. Die ander getuies het nooit vir die hof gesê dit was besig om normaal te word toe die polisie daar kom nie? -- Volgens my herinnering van hierdie vergadering na Ramakgula gepraat het, was daar wel 'n geraas gewees, maar die geraas het toe sagter geword. As gevolg daarvan het die persoon juis op daardie tydstip op die verhoog gegaan om te gaan praat.

U sê vir die hof die ligte het toe afgegaan en dit was pikdonker? -- Ja.

Die saal het vensters wat ook was. Is dit reg? -- (30)

Daar/...

Daar is wel vensters in die saal. Ek weet nie of dit oop was nie.

Die deure, was hulle oop? -- Ja. Die een deur was oop gewees. Ek weet nie van die ander deure nie.

Watter deur? Naby u of waar? -- Dit is die deur waar ek toegang gekry het tot die saal waar ek in die middel gaan sit het.

Het daar nie lig in geskyn toe die ligte afgesit is, van buite af in die saal in nie? Of was dit pik nag donker orals? -- Daar is baie bome in die nabyheid van die(10) kant waar ek die saal binnegegaan het. Al was daar miskien n lig gewees wat aan was buite wat dan lig sou verskaf het in die saal, kon dit miskien deur daardie bome verhoed word, maar wat my betref, ek self kon glad nie sien nie. Vir my was dit pikdonker gewees. Ek kon niks sien nie.

Selfs na jy uitgegaan het was dit nog pikdonker? -- Waar? Buite?

Ja, toe u uitgaan? -- Nee, maar daar buite is mos ligte. Dit was nie so donker nie.

Waar was hierdie ligte buite? -- Die straatligte. (20)

Toe u buite kom, waar was die raadslede? Was hulle nog daar? -- Ek weet nie of hulle daar was nie.

Ek stel dit aan u hulle was nie daar nie, hulle het weggejaag omdat hulle voertuie met klippe gegooi was? Dit is hoekom jy hulle nie gesien het nie? -- As hulle al weggejaag het en hulle was nie meer daar nie, dan sou ek hulle nie gesien het nie, want ek was nie daar gewees om te gaan kyk na die mense wat met klippe aangeval word nie. Ek kon hulle nie gesien het nie.

U het vir die hof gesê u ken vir Johnny Motete. (30)

Van/...

Van waar ken u vir Johnny Motete? -- Hy woon te Bophelong.

Die kwessie van die VCA, wanneer het u vir die eerste keer gehoor van die naam VCA, Vaal Civic Organisation? -- Eers laat, na die 3de en die 29ste het ek gehoor van die VCA.

HOF : Die 3de is 3 September 1984? -- Ja.

MNR. FICK : Maar het u nie al hier van 1983 af, Novembermaand se kant toe die verkiesings van die raadslede aan die gang was pamflette of plakate gesien wat opgesit is by die geboue of aan bome of drade van die VCA nie? -- Waar? In(10) Bophelong?

In Bophelong? -- Nee, dit het ek nie gesien nie.

Ook nie by die bushaltes nie? -- Ek maak nie gebruik van die busse of huurmotors nie. Ek het te voet gestap. So, ek het nie by hierdie plekke gekom waar ek moontlik dit sou gesien het nie.

U moes tog seker een of ander tyd met die bus gery het as u Vereeniging toe gegaan het? -- Ja.

Het u dit nie gesien nie? -- Nee, ek het niks gesien nie.

Bophelong Youth Congress, ken u die naam? -- Nee, ek(20) ken dit nie.

Het u nie met Johnny Motete oor hierdie organisasie gepraat nie? -- Nee.

Die gebeure rondom begin September 1984, sou u kinders skool toe gegaan het 3 September die oggend? -- Ja, dit was mos 'n skooldag gewees.

Maar was dit nie algemeen bekend daar in die woonbuurt dat 3 September gaan daar 'n "stay-away" in die Vaal wees nie? -- Ek het nie daarvan geweet nie. Ek het nie daarvan kennis gehad nie.

(30)

U/...

U kinders het ook nie vooraf vir u gesê die skool is nie oop op 3 September nie? -- Hulle het nie, want ek sou hulle definitief gevra het hoekom nie.

Hier was getuienis in die hof gewees dat 2 September 1984 reeds het daar mense in Bophelong in die straat geloop, groot groepe en gesing "Siyaya Epitoli" en dié tipe van ding. Het u dit nooit gesien nie? -- Op 2 September was daar so baie polisie daar gewees. 'n Mens kan sê hulle was meer as die inwoners van Bophelong.

Antwoord nou net die vraag? -- Nee, daar was nie (10) mense wat geding het waarvan ek bewus is nie.

Was u bewus daarvan dat die aand van 29 Augustus 1984 toe die vergadering gehou was, was raadslid Mngcina se huis aangeval? -- Ja, ek het daarvan bewus geword, maar as ek reg is, was dit dae na hierdie voorval wat ek eers daarvan geweet het.

U was op 3 September 1984 - het u in die strate gestap in Bophelong? -- Ek het nie ver geloop nie. Ek was by bure gewees.

Maar was u nie ook by die plekke wat die vorige aand (20) waar u sê waar die rook en die vlamme die plekke afgebrand het nie? -- As 'n mens daar buite my perseel staan, dan het jy 'n goeie uitsig van die biersaal. Ek het dus daar gaan staan en ek kon sien daar by die biersaal, maar die saal, dit is die gemeenskapsaal kan 'n mens nie sien nie. Dus, ek het nie soontoe gegaan om te sien wat daar gebeur het nie.

Maar ek verstaan u hoofgetuienis dan dat u het gesê u het die volgende dag gaan kyk en toe het u gesien die gemeenskapsaal en die biersaal het afgebrand? -- Nee, ek het nooit gesê dat ek gaan kyk het nie en ek het nie gaan kyk (30)

nie/...

nie.

As u daar by u huis gestaan het en gekyk het na die plekke, het u seker padversperrings gesien in die strate die oggend van 3 September? -- Nee, ek het dit nie gesien nie. Daar was niks naby my nie.

U het vertel van drie geleenthede waar die polisie kinders sou gejaag het. Die derde geleentheid, hoeveel kinders was daarby betrokke of het u dit nie gesien nie? -- Ek het op drie geleenthede gesien dat die polisie die kinders fisies slaan. Op een van hierdie geleenthede, as ek reg is, die (10) tweede geleentheid, was dit twee seuns en 'n dogter wat geslaan was.

Ek het u nou gevra oor die derde geleentheid. Hoeveel kinders was daarby betrokke? -- Ek kan nie onthou nie.

KRUISONDERVRAGING DEUR MNR. BIZOS : Mev. Mogotsi, u het gesê dat gedurende 1977 tot 1979 het u minder as R100,00 per maand gekry? -- Ja, dit is so.

En jy het ook gesê dat die huur wat jy destyds betaal het was R30,00? -- Min of meer, ja.

Die geld wat u gekry het, was dit genoeg vir u en u gesin? (20)

HOF : Bedoel u destyds?

MNR. BIZOS : Destyds? -- Op daardie tydstip het my man nog geleef en hy het gewerk. Ons was dus in staat gewees om mekaar te help, maar nie dat ons kan sê dat ons wel in staat was om alles te bekostig in die lewe nie.

HOF : Daar is min mense wat alles kan bekostig in die lewe.

MNR. BIZOS : Gedurende 1984 toe u in die omgewing van R350,00 gekry het, was dit genoeg vir u en u familie na u ongeveer R70,00 per maand as huurgeld betaal het? -- Nee, ek kon nie regkom nie. (30)

ASSESSOR/...

ASSESSOR (MNR. KRUGEL) : Mev. Mogotsi, die R30,00 huur wat voorgestel is deur die gemeenskap, kan u onthou hoe dit gekom het dat die R30,00 voorgestel is? -- Dit was 'n voorstel van die persone daar teenwoordig. Ek is nie in staat om vir die hof te sê hoe dit gekom het, wat die omstandighede was wat daartoe gelei het dat die mense hierdie soort van 'n voorstel gemaak het nie.

Waar teenwoordig? -- By die vergadering wat by die NG Kerk gehou was.

En wie is die persone? -- Wat die voorstelle gemaak (10) het?

Ja? -- Ek sal nie die name kan sê nie, maar dit was gesê vanuit die gehoor.

Dit is stemme uit die gehoor? -- Ja, ek het die stemme gehoor wat die voorstel maak en die stemme gehoor wat dit eintlik bevestig het.

HOF : Ek wil u iets vra oor die geleentheid waarop die kinders aangerand is deur die polisie. Ek het miskien nie goed geluister nie, maar ek was op 'n stadium onder die indruk dat u sê dat by een van die geleentheid het u nie die aanranding(20) gesien nie, maar u het net die kinders gesien verby kom wat dan vir u gesê het hulle word gejaag deur die polisie? -- Nee, dit is nie een van die drie geleentheid waarvan ek gepraat het nie. Dit was op 'n ander geleentheid gewees. Die drie waarvan ek gepraat het, is dit wat ek persoonlik gesien het fisies en hierdie wat u van praat het ek nie gesien nie. Ek het net daarvan gehoor by die kinders.

GEEN VERDERE VRAE.